

Слепцова Пелагея Константиновна
Воспитатель
МБОУ «Орто-Дойдунская СОШ им.В.Д.Лебедева»
(дошкольный уровень)
Момский район, с.Кулун-Елбют

Методическая разработка
Сценарий досуга по ознакомлению якутского фольклора

**«Комулуок тула»
(тематическэй биэчэр)**

Быыс абыллар. Алгысчыт сцена ортотугар киирэн кэлэр.

Алгысчыт: Ураанхай Саха угэинэн, аар-бабах сэргэ туруоран, кымыстаах чороонунан аях тутан айхаллаан, орто туруу дойдум олобо огдолуйбатын, торотор ообут толкото тоннубэтин, айгыр-силик айылбабыт айгыраабатын, иитэр субэбит илгэтэ эстибэтин диэн, аргыр-силик табаалаах аан ийэ дойдум арбааыттан тэбииннээр, айыы-хаан аймаба саха ураанхай быралыйар быдан дьылларга оонньоон-коруулээн ааспыт оонньуутун киэьэтин сабалыабын доботтоор.

(Икки сахалыы танастаах кыргыттар кымыстаах чороону уонна мас хамыйабы аалан туттараллар).

Алгысчыт (туойар): Уоттаах кымыс утабы
Үрун-уйгу тунабы
Сир-ийэ сиигэ буолан,
Ийэ сиргэ интин диэн
Утуо санаа буолан
Сирэдийэ ууннун диэн
Эбир хамыйабынан
Аан ийэ дойдубун
Арчылаатабым буоллун!

(Кымыһы баһа-баһа тула ортугэр ыһар).

Уруй-айхал улааттын!

Оонньуу-кор дэлэйдin!

Ыытааччы: Сахалар былыр-былыргыттан иллэн кэмнэригэр кору-нары оонньоон-корулээн атаараллары астыналлара. Кыһыммыт кылгас куннээх, уһун тууннээх буолан, куну-дьылы кылгатаары, туун хойукка диэри оонньуу арааһын оонньууллара.

Обугэлэрбит кыстыктан коһон сайылыктарыгар кириилэрэ туспа биир кэрэ бырааһынньак буолара. Атыыр оҕус айаатааһына, оҕолор уорбут-коппут аймалбаннара, куорэгэй ырыата, айылба, киһи-суюу уоруутэ-барыта биир тыын буолара. Атыыр оҕустары харсыһыннары сайылык иһигэр биир дьикти тугэн этэ. Оҕустар харсыһан буттэхтэринэ, анны оҕолор харсыһа оонньууллара.

Оонньуу «**Оҕустар харсыһыылара**»-икки харсыһар оҕолор сураһын икки оттугэр тураллар, уонна тобо-тоболорун холбоон харсыһан бараллар. Бастыкы оҕо иккис оҕону сураһынтан 1 м 50 см тэйиччи утуруйэн иттэбинэ, оччоҕо ол оҕо кыайтарбытынан аабыллар.

Иити-куйаас кэмнэргэ ынах суюу эмийэ хатан эбэтэр кыымаайы, кулумэн сиэн дэлби бааһыран, кыайан ыаппат буолан хаалааччы. Ол иһин тэбиэлэмметин диэн кэлин атахтарын табыктарын уоһээ оттунэн быанан кыаһылаан кэбиһэллэр. Оҕолор, элбэх буолан тумустэхтэринэ, кыаһыланы курэхтэһиини тэрийэллэр эбит.

Оонньуу «**Кыаһыланыы**».

Ырыа «**Комулуок иннигэр**».

Ыытааччы: Былыр обугэлэрбит дьаданы отто уксун дулбалаах, маардаах сирин оттоон кыстаппыт суюулэрэ нонуо куоххэ уктэнэллэрэ. Ол иһин дулбалаах сиринэн иннибэккэ сылдьар туһугар араастаан туттан оттууллара.

Оонньуу «**Дулбалаах сиринэн**»- лэкэчэктэри дьиз ортотугар биирди хаамы арыттаах гына тарбата уураллар. Оонньооччу Киһи харабын

баайан баран лэкэчэктэри (дулбалары) таарыйбакка тахсыахтаах, ол киһи кыайыылаабынан аабыллар.

Ыытааччы: Сайын сайылыкка оҕо-аймах мустубут кэмигэр мунхалааһын биир эмиэ кордоох оонньуу буолара.

Оонньуу «**Мунхалаа»**ын»-биэс оҕо «мунха» буолар. Кинилэр сиэттиһэ сылдьаллар. Суурэр кэмнэригэр илиилэрин араарыа суохтаахтар. Уонча оҕо «балык» буолаллар. «Мунхаһыттар» сиэттиһэ сылдьан «балыктары» экирэтэн, тутан ылан «чардаакка» аҕалан иһиэхтээхтэр.

Ыытааччы: Саха фольклорун биир ураты бэлиэ корунунэн чабырбах буолар.

Чабырбах «**Ахсаан чабырбаа**».

Ыытааччы: «**Кулуустэһии**» диэн оонньуу. Бу оонньууну былыр куустээх дьон оонньууллара уһу. Курэхтэхэр дьон уна илиилэрин ортоку тарбахтарынан тардыһардыы ыгыта тутуһан тураллар. Хайалара тарбабар, илиитигэр куустээх, бэйэтин кэннигэр баар сурааһыныгар диэри соһон аҕаллабына уонна ол состорон иһээччитэ сураһыны атабынан таарыйдабына, соһон ылбыт киһи кыайыылаабынан тахсар.

Хоһоон «**Кун**».

Ыытааччы: Саас нэһиилэ сылы тахсыбыт ынах кыайан турбат буолан хаалара. Хас эмэ киһи бэрт эрэйинэн туруорар буолаллара. Ол иһин бэйэлэрин кыанар дьон «**Котох ынабы туруоруу**» диэн оонньууну оонньуур буолбуттара. Оонньооччу сиргэ олон эрэ уна атабын уллунабын икки илиитинэн ытарчалыы туппут атабын чиккэччи тэбиэхтээх. Уонна илиитин ыһыктыбакка эрэ, ханас атабар ойон туруохтаах. Сатаан турбатабына «котох ынах» аатын ылар.

Угэ «**Сэбирдэх**».

Ыытааччы: «**Ыт буутун охсуһуута**» диэн оонньуу олох былыргы, кыргыз уйэтинээби оонньуу. остоохторун оһорон, саастаахтарын самнаран баран, уруу бырааһынныгар оонньуулар эбит. Оонньооччулар туолбэлээн тогуруучу тураллар. Туолбэ ортотугар икки сымса курэхтэхэллэр. Иккиэн

уна илиилэринэн ханас кулгаахтарын эминньэ5ин туталлар, ханас илиилэринэн ханас атахтарын кэннинэн уна атахтарын туталлар. Уонна чохчойо сылдьан анар атахтарынан ыстаналаһан, бэйэ-бэйэлэрин санныларынан анньыһаллар.

Ыытааччы: *Дьоллоох саха кыргыттара*

Оһуор уктээн киирдилэр.

Саха-ункуутэ.

Ыытааччы: **«Тобук таайсыыта».** Бу оонньуу маннык барар: бары олороллор. Биир киһини хара5ын баайан баран киллэрэллэр. Ол киһи талбыт киһитигэр тобугар олорон баран Ким тобугар олорбутун таайахтаах. Устэ таайбата5ына ыстарааптанар.

Оонньуу **«Биһилэх кутуута».** Былыр обугэлэрбит саха бала5анын сынаһатыгар иккилии буолан кэккэлэһэн олорон эрэ биһилэх кутуһан оонньууллара. Биһилэх кутааччы бастакы киһиттэн са5алаах барыларыгар ытыстарыгар биһилэ5и укпута буолар. Ол гынан, биир эмэ киһиэхэ биһилэ5и хаалларар. Кутааччы «Биһилэхтээх киһи тур» - диэн ус тогул эппитин кэннэ биһилэхтээх киһи аттыгар турар киһиттэн куотуохтаах. Куоппата5ына ыстарааптанар.

Чабыр5ах-хоһоон

Ырыа «Колукэчээн.(норуот тылыгар уонна мелодиятыгар)

Ыытааччы: Фольклор биир кыра корунэ **таабырын.** Таабырынна тугу эмэ образтаан, ойуулаан этэн таайтараллар. Итиннэ предмет биир эмэ биллэр бэлиэтин чорбоччу тутан таайтараллар. Онон таабырыны таайыы предмети учугэйдик билэри, булугас ойдоох буолары эрэйэр. Ол да иһин таабырыны ой гимнастиката диэн мээнэ5э эппэттэр.

*Корооччулэргэ **таабырын таайтарыы.***

Ыытааччы: Норуот бэйэтин оло5ун-дьаһа5ын, ба5а санаатын, инникигэ эрэлин этэр дьиктилээх-дьиибэлээх фантастическай уус-уран кэпсээннэрэ остуоруйалар диэн ааттаналлар.

*Саха остуоруйата «**Таал-таал эмээхсин**» - инсценировка.*

